

27. De dood van Dumuzi en de dood van Jezus

De dood van Dumuzi, de jonge geliefde van godin Inanna, was een bekend thema in Sumerië. De bevolking stond elk jaar stil bij het verdorren van de planten in de droge periode in wachten angstige af of er daarna weer een natte periode zou komen waarin alles opnieuw tot leven zou komen. Ook elders in de oudheid zien we deze rituelen. De cultus rondom de dood van Dumuzi verspreidde zich van Mesopotamië naar Syrië. Hij was zelfs bij de auteurs van het Oude Testament bekend, zoals blijkt uit het boek Ezechiël waarin Dumuzi onder zijn Syrische naam Tammuz wordt genoemd. De profeet vaart uit tegen de heidense religieuze praktijken van de bevolking, die volgens hem in strijd waren met het Jodendom:

'Ik zal je nog meer van hun gruwelijke daden laten zien,' zei hij, en hij bracht me naar de noordelijke poort van de tempel van de Heer. Daar zaten vrouwen die rouwden om de god Tammuz. 'Heb je het gezien, mensenkind?' vroeg hij mij. 'En nog gruwelijker dingen zal ik je laten zien!'

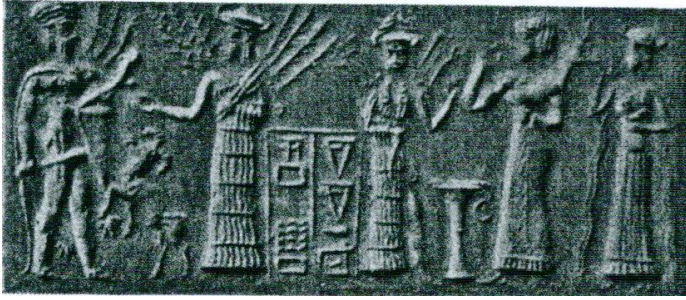
(Ezechiël 8:13-15)

Kennelijk werd er in het eerste millennium nog steeds om Tammuz geweend. Opvallend is ook dat het wenen blijkbaar voornamelijk een vrouwenaangelegenheid was.

Zelfs nog in het Nieuwe Testament kunnen we sporen van de dood van Dumuzi herkennen in het lijdensverhaal van Jezus. Toen de evangelisten de gebeurtenissen rond de dood van hun geestelijk leider optekenden, moeten zij elementen uit de mythe over de dood van een jonge herder in hun verhaal hebben betrokken. Het is het verhaal van een onschuldig persoon die achtervolgd wordt door een gewapende bende en verraden wordt door een 'vriend'. De vriend die Jezus verraadde was zijn discipel Judas, en ook hij had, net als Dumuzi's vriend, kort daarvoor nog plechtig verklaard dat hij liever zou sterven dan zijn belofte van trouw te verbreken. De andere discipel van Jezus, Petrus, loochende driemaal dat hij Jezus kende, net zoals Vrouwe Belili dat deed, toen zij voorwendde niets over Dumuzi te weten, die zich in haar woning verstopt had, in de hoop daarmee zijn belagers op een verkeerd spoor te zetten. Dumuzi was naar het huis van Vrouwe Belili gevlucht en had haar gevraagd om water uit te gieten en meel uit te strooien. Dit waren offers voor de doden. Ook dat zien we terug in de evangeliën, waar een vrouw naar Jezus toekwam met een albasten flesje met kostbare olie die zij over zijn hoofd uitgoot, als voorteken van zijn op handen zijnde dood. Net als Dumuzi werd Jezus gegeseld en ter dood gebracht terwijl hij volkomen onschuldig was. Pilatus vraagt aan Jezus: 'Bent u de koning van de Joden?' Het is raadselachtig waarom dat zo'n zware beschuldiging kon zijn aan het adres van een ongewapende, bezitsloze profeet en het werd algemeen zo uitgelegd dat Jezus ervan verdacht werd een agitator tegen de Romeinen te zijn. Maar als we verder lezen in het evangelie, blijkt dat de soldaten Jezus een rode doek omdeden en een kroon van doorntakken op zijn hoofd zetten en een rietstengel in zijn handen. Spottend vielen ze op de knieën voor hem, zij spuugden naar hem en sloegen hem met de rietstengel. Dit gedrag komt opvallend overeen met de behandeling die een zondebok in de vroegere oudheid onderging. In tijden van crisis werd een slachtoffer uitgekozen die het kwaad dat over de gemeenschap was neergedaald met zich mee moest nemen. Hij werd uitgedost met takken van jonge vijgenbomen en met dezelfde takken geslagen en de stad uitgejaagd. In prehistorische tijden werden waarschijnlijk mensen daadwerkelijk om verschillende redenen op de velden gedood en de mythe over de vervolging van Dumuzi bevat hier mogelijk sporen van. Dat zou ook verklaren waarom Dumuzi noch Jezus een poging doet om zich te verweren tegen hun achtervolgers. De dood van Jezus wordt door christenen gezien als een mensenoffer voor de zonden van zijn volk. Als de Romeinse bevelhebber Pilatus Jezus ter dood veroordeelt en laat geselen roepen de toeschouwers: "Zijn bloed kome over ons en onze kinderen!" Die uitspraak werd eeuwenlang uitgelegd alsof de Joden hiermee de schuld voor de dood Jezus op hun geweten hadden. Maar de uitlating bracht misschien de oeroude betekenis van een mensenoffer ter sprake, dat ter wille van het welzijn van de gemeenschap was gedood.

Dumuzi werd door zijn achtervolgers naar de kur gesleept, wat in het Sumerisch 'berg' of 'dodenrijk' betekent, omdat volgens de Sumeriërs het dodenrijk zich in het Zagrosgebergte bevond. Jezus werd in Golgota, 'Schedelberg', gekruisigd, een plaats die niet is teruggevonden, maar die vermoedelijk een benaming voor de onderwereld is. En terwijl volgens de mythe Dumuzi in de lente uit de onderwereld zou terugkeren, wordt in het evangelie verteld dat Jezus na drie dagen uit zijn graf is herrezen, een gebeurtenis die nog steeds jaarlijks wordt herdacht tijdens het christelijke paasfeest, dat net als het joodse pesach in het voorjaar wordt gevierd.

Volgende week: De gala-zanger (I)

Rolzegel uit Mesopotamië ca. 2500 v.C. Op de afbeelding is vermoedelijk te zien dat de herder Dumuzi terugkeert uit de onderwereld en door zijn zuster wordt begroet, ze heeft bloeiende korenhalmen op haar rug. In het midden staat godin Inanna.

Pietà, Michelangelo, Sint-Pieterskathedraal, Florence. (Bron: Wikipedia)

(Titiaan, *Mater Dolorosa*, 1555. Bron: WikiGallery)